

Recenzii

împărătească și era prefigurarea preoției împărățești a lui Hristos. Așadar, aș adăuga eu, și în ceea ce privește portretizarea lui Avraam, Sfântul Ioan recurge la un anti-iudaism retoric specific și altor opere, dar care nu implică vreo acțiune violentă împotriva acestora. Capitolul al șaselea poartă titlul *De beata Abraham: Omilie autentică a lui Ioan Hrisostom* (p. 155-176). Autorul aduce argumente în favoarea autenticității acestei omilii. Limbajul folosit în *De beata* este consistent cu cel folosit de Hrisostom în alte opere unde se ocupă extensiv cu figura patriarhului Avraam. Obiecția principală a adversarilor autenticității omiliei *De beata* este aceea că aceasta nu se ridică la nivelul bogăției oratorice a altor omilii hrisostomiene. Acest fapt poate fi explicat, după Toniaș, prin faptul că a fost scrisă în vremea tinereții Sfântului Ioan, când acesta nu a ajuns la nivelul maxim de performanță oratorică. Personal consider că, prin acest capitol, Toniaș va rămâne definitiv în istoria hrisostomologiei, chiar dacă argumentele în favoarea paternității hrisostomice a lucrării *De beata A.* nu au convins pe toată lumea.

Volumul se încheie cu două appendix-uri: A. traducerea în engleză a omiliei *De beata Abraham* (p. 187-196) și B: un tabel cu termeni folosiți în *De beata A.* care apar și în alte opere hrisostomiene.

Avem de-a face cu o monografie scrisă de un autor ortodox care demonstrează că marea operă hrisostomiană cuprinde numeroase aspecte, inclusiv portretizarea unor figuri vetero-testamentare ca modele pentru creștini. Avraam nu este singura figură vetero-testamentară care a fost portretizat de acesta atât de intens, încât să poată fi scrisă o monografie pe marginea acesteia. Merită, de asemenea, remarcată dimensiunea inter-religioasă a acestei monografii, autorul fiind un specialist în dialogul dintre creștinismul ortodox și iudaism. Chiar dacă uneori argumentația folosită nu este atât de extensivă, iar aparatul bibliografic nu este atât de intens, totuși, această monografie poate fi pusă alături de alte monografii recente pe marginea portretizărilor realizate de Hrisostom. Mă refer la monografiile lui Wendy Mayer și Andreas Heiser.

Pr. Conf. Dr. Habil. Daniel Buda, Sibiu /Geneva

Giovanni Cucci, *Insegnare agli ignoranti. Un'opera dimenticata?*, Cittadella Editrice, Assisi, 2016, 136 p.

Un autor special. Iezuit, laureat în filozofie al Universității Catolice din Milano, urmează cursurile de teologie și își obține licența în psihologie, apoi doctoratul în filozofie la Universitatea Gregoriană de la Roma. Cunoscut autor de articole și studii la revista *Civiltà Cattolica*, marchează pozitiv și cu acuratețe sfera sa de preocupare. La editura unde publică prezenta carte, *Cittadella Editrice-Assisi*, a mai propus o serie de volume interesante pentru cercetătorul în domeniul psihologiei credinței, pedagogiei și comunicării credinței. Pentru specialiști sunt cărți fundamentale: *Ricoeur oltre Freud* (2007), *Il sapore della vita* (ed. 2-a, 2015, 128 p.), *L'arazzo rovesciato* (în colaborare cu A. Monda, 2010), *P come perdono* (2011), *La crisi dell'adulto* (2012) și *Altruismo e gratuita* (2014). Toate consemnează preocupările acestui autor în direcția identificării unor conținuturi legate de filozofia

Recenzii

culturii educaționale și a formării umane. Nici aceasta pe care o propunem cititorului român drept reper bibliografic, *Insegnare agli ignoranti. Un'opera dimenticata* (2016, 136 p.) nu dezmente aceste preocupări. În nevoia de a construi o grilă de discernământ a comunicării temelor de credință în spațiul public, autorul identifică patru etape: primele două de tip spiritual și cultural – identificarea valorilor indispensabile pentru o politică atentă asupra valorilor comune, reafirmate prin aprofundarea temelor specifice legate de aceste timpuri; a treia și a patra etapă propune analiza de tip spiritual specific (iezuit, dacă vreți), propune dialogul între grupurile mici care împărtășesc valori comune tocmai pentru identificare și comunicarea lor. Astfel, a propune educația ignoranților sau necunoscătorilor prin indiferență, nu indolență, autorul readuce aminte de adevărul conform căruia profesionistul, managerul, universitarul, cel care se află în topul propriei sale instituții, poate să descopere gradul mare de ignoranță în ceea ce privește aspectele de viață esențiale, în tot ce dă savoare și gust vieții, ignorant în ce privește construcția inspirației sale umane (p. 13-14). E o ignoranță gravă care poate crea o stare de insecuritate la locul de muncă, acasă și în comunitatea largă legată de viața sa. De la acest punct de plecare, sprijinindu-se pe analizele lui Francesco Occheta sau ale lui G. Biffi, ancorându-se în cunoașterea izvorâtă din analizele benedictinilor Bordt și Grun ori pe experiența proprie legată de *Exercițiile spirituale* ale lui Ignățiu de Loyola, autorul propune înfruntarea problemelor legate de stres, burn out, golul interior ori depresie. Acceptând provocarea complexității lumii și a întrebărilor/răspunsurilor sale, autorul asumă scrierea acestei lucrări. Pornește de la valoarea instruirii/învățării instituționale (cap.1, *Il Valore dell'instruzione*, p.19-36), identificând problematica largă legată de înțelepciune vs. ignoranță, polii aceleiași virtuți, analizează cultura ca serviciu adus demnității umane, cunoștința ca răscumpărare socială și înțelepciunea (cunoașterea înțeleaptă) – cale a nemuririi. Capitolul 2 (*Il contenuto dell'insegnamento sapienziale*, pp.37-62) propune elementele unei pedagogii active în jurul educației spiritului, în vederea redescoperirii sensului comunității, rolului decisiv al comunității în viața de credință-aviz inclusiv raționaliștilor români care încearcă definirea religiei numai în spațiul intimității și exultă intimitatea vieții particulare în planul social al drepturilor minorităților sexuale, răsturnând abilitarea argumentativă a gândirii sociale. De aici și importanța efortului scriitorului de a lega dimensiunea afectivă de cea relațională a instruirii. Capitolul 3, dedicat analizării ignoranței religioase (*L'ignoranza religiosa, piaga dello spirito*, pp. 63-98) pornește de la elementele abisalului ignoranței religioase, exultată în compunerea unei religii „făcute de tine”. Sunt urmărite consecințele ignoranței și responsabilitatea comunității eclesiale în reducerea acestor desprinderi de cultură. Pentru a individualiza astfel de procese sunt urmărite modul de a preda al non-credincioșilor și lecțiile date de scriitori celebri și a unor opere fundamentale, care emit educațional tocmai în sfera nevoii de religie: Stăpânul Inelelor, Micul Prinț, lucrările lui C.S. Lewis ori în cele ale lui Dante (*Paradisul*, V, 73-78). Ultimul capitol privește modul în care învățăm azi (cap. 4, *Come insegnare oggi?*, pp.99-128) o bună lecție despre educația religioasă în școală, în miezul culturii on-line. Legând capacitatea de a învăța de chipul lui Dumnezeu din noi, activat de darul Botezului, G. Cucci propune o echilibrare în realism a oricărei propuneri educaționale metaforice, rupte de context ori efort comunitar (*Conclusioni*, pp. 129-133).

Recenzii

Pentru Pedagogul ori Catehetul ortodox, lucrarea reiterează fundamentele eclesiale ale educației, arătând, plenar, locul părinților și al familiei, în general, al comunității educaționale în dezvoltarea unei culturi sapiențiale, opusă oarecum pedagogiei factorului eficace cu termen imediat. Răbdarea de a crește copiii și tinerii Bisericii va fi o virtute fundamentală în următorii 20 de ani. Începe din vremea aceasta, a provocărilor întru eliminarea religiei din cultura lumii și înlocuirea ei cu sincretisme de conjunctură. Ideologice și obscure.

Pr. Conf. Dr. Constantin Necula

Massimo Carlo Giannini, *I Domenicani*, il Mulino, Bologna, 2016, 236 p., ISSN 978-88-15-26357-5

Fondat de castilianul Dominic de Guzman, ca formă de rezistență în contextul conflictelor religioase și al celor legate de conținutul mărturisitor, parte doctrinar, în primele decenii ale secolului al XIII-lea, Ordinul Dominican, al fraților predicatori, are ca țintă tocmai predicarea și evanghelizarea în interiorul ethosului misionar catolic și nu numai. Pe întreaga desfășurare a Evului Mediu, îi aflăm fie dedicați studiului, fie predicând, fie alături de iezuiți, în Marile Tribunale ale Inchiziției. Chiar dacă pozițiile critice ale unui dominican, Savonarola, vor marca filozofia și teologia ordinului cu un rug aprins în miezul luminatei Florențe pentru ca, în timp, victima intrigilor, să ajungă canonizat, de Biserica Catolică. Cu secolul al XIX-lea direcția misionară avea să se schimbe spre educație, evanghelizare și culturalizare prin inculturare. Fără a se lipsi de dezbateră religioasă, atât de prolifică în cultura dialogului. Autorul lucrării pe care o prezentăm predă *Istorie și societate în epoca modernă* la Facultatea de Teologie din Teramo. Studii doctorale finalizate la Universitatea din San Marino, cu studii ample la Roma (Institutul de Istoria Germaniei) și Valladolid, unde s-a specializat în istoria politicilor în Spania și Evul Mediu. Între lucrările sale anterioare consemnăm pentru cititorul român: *L'oro e la tiara. La costruzione dello spazio fiscale italiano della Santa Sede, 1560-1620* (Il Mulino, 2005) și *Papacy, Religious Orders and International Politics in Sixteenth and Seventeenth Centuries* (Viella, 2015). Un volum remarcabil pentru istoriografia italiană este și *Lo Stato di Milano nel XVII secolo. Memoriali e relazioni*, Roma, Ministero per i Beni e le Attività culturali, 2006 (Pubblicazioni degli Archivi di Stato, Fonti XLVI), ediție și text critic. Membru al Academiei Ambrosiene de la Milano, realizează cercetări ample în domenii ca barocul european, politică și fracțiuni politice spaniole. Colaborează cu Universitatea Autonomă din Madrid, Institutul Universitar La Corte in Europa.

Volumul *I Domenicani* (Dominicani) (Il Mulino, 2016, 236 p.) ne propune o istorie atentă a Ordinului Dominican, prin prisma cercetării unui laic, specializat în structuri politice și sociale ale lumii europene. *Introducerea* (p. 7-13) se încheie printr-o... deschidere de cercetare: „Natural, elaborarea unei sinteze a 800 de ani a fraților predicatori – prima după 40 de ani – nu este o întreprindere ușoară. Din această rațiune am ales realizarea unui volum de istorie instituțională și din acest motiv am ales o serie de teme și personaje, unele chiar